

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 03 ΙΟΥΝΙΟΥ 2022
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)**

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

**Γιατί να μαθαίνουμε
ιστορία;**

Γιατί δεν αγαπάνε οι μαθητές την ιστορία; Οι απαντήσεις είναι γνωστές. Γιατί συνήθως πρέπει να τη μάθουν παπαγαλία, γιατί συνήθως μαθαίνουν για προσωπικότητες και όχι για την κοινωνία, γιατί μαθαίνουν κυρίως για την παλαιότερη ιστορία και όχι τη νεότερη. Ο σημαντικότερος όμως λόγος που η ιστορία είναι αποθητική για τους μαθητές, είναι ότι το σχολείο δεν καταφέρνει να συνδέσει τη ζωή των μαθητών με το παρελθόν. Δεν καταλαβαίνουν γιατί να πρέπει να τα μάθουν όλα αυτά. Όπως μου έλεγαν κάποιοι φοιτητές μου: «Γιατί, κύριε, να πρέπει να μαθαίνουμε ιστορία; Εμείς κοιτάμε μπροστά. Κοιτάμε στο μέλλον».

Αυτό που δεν καταλάβαιναν οι φοιτητές μου και δεν καταλαβαίνουν όσοι δεν εκτιμούν την αξία της γνώσης του παρελθόντος, είναι ότι τελικά όλοι μας είμαστε προϊόντα της ιστορίας. Ότι έχουμε στο μυαλό μας έρχεται από τους προηγούμενους από εμάς. Ακόμη και οι λέξεις που χρησιμοποιώ για να γράψω αυτές τις γραμμές, δεν είναι δικές μου. Έρχονται από τους προηγούμενους από μένα. Και βέβαια το πιο σημαντικό δεν είναι οι λέξεις. Είναι οι πεποιθήσεις, οι αξίες, οι γνώσεις ακόμη και οι κανόνες. Εμείς αποφασίζουμε για τους κανόνες που ρυθμίζουν τη ζωή μας; Όχι βέβαια. Οι προηγούμενοι από εμάς αποφασίζουν. Εμείς γεννιόμαστε μέσα σε ένα πολιτισμό, σε ένα κοινωνικό περιβάλλον που όλα αυτά έχουν ήδη διαμορφωθεί. Είναι τόσο μεγάλο το βάρος του παρελθόντος πάνω στο παρόν, που ένας ιστορικός έχει ισχυριστεί κάτι που όταν το είχα πρωτοακούσει είχα εντυπωσιαστεί: «Οι νεκροί μάς κυβερνούν». Βαριά κουβέντα. Δεν συμφωνώ εντελώς όμως, καθώς και εμείς επιδρούμε στον τρόπο που εξελίσσεται η ιστορία και έχουμε ευθύνη απέναντι στις μελλοντικές γενιές ως μελλοντικοί νεκροί που αναπόφευκτα είμαστε όλοι μας.

Αξίζει να μαθαίνουμε για αυτούς τους νεκρούς. Αξίζει να γνωρίζουμε τι έκαναν, πώς σκέφτονταν, πώς ζούσαν. Αξίζει γιατί αυτοί είναι που διαμόρφωσαν τον κόσμο που μας περιβάλλει. Η γνώση του παρελθόντος είναι απαραίτητη για την κατανόηση του παρόντος. Ή, για να το πούμε με άλλα λόγια, δεν μπορούμε να καταλάβουμε το σήμερα αν δεν ξέρουμε σε βάθος το χθες. Η ιστορία είναι μια πράξη αυτογνωσίας, μια πράξη γνώσης για τον συλλογικό μας εαυτό, απαραίτητη για να καταλάβουμε τον πολιτισμό μας.

Δεν μαθαίνουμε ιστορία για χάρη των προηγούμενων. Όντως αυτοί έφυγαν και δεν έχει πια καμία σημασία για αυτούς. Μαθαίνουμε ιστορία για εμάς, για να μάθουμε από τα λάθη των προηγούμενων, να δούμε τι λειτούργησε καλύτερα για εκείνους και τι όχι. Μαθαίνουμε ιστορία για να καταλάβουμε ποιο είμαστε και να σκεφτούμε πού θέλουμε να πάμε. [...]

[Ραυμόνδος Αλβανός, *Ο ελληνικός εμφύλιος. Μνήμες σε πόλεμο και σύγχρονες πολιτικές ταυτότητες*, εκδ. Επίκεντρο, 2022 (από τον Πρόλογο του βιβλίου)].

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Θυμάμαι, άρα ζω;

Εις σε προστρέχω, μνήμη, με πολύ σεβασμό, σαν να μου ήσουν ξένη, σαν να μην έχουμε φάει μαζί ψωμί και δάκρυα, σαν να μην ξέρω ότι χάρη σ' εσένα επιστρέφει ο απολωλώς* καιρός.

Θέλω να αφιερώσω στη μνήμη και στη ζωτική της σημασία κάποιες σκέψεις, αλλά, επειδή έχω μια τόσο στενή σχέση μαζί της και μια ευγνώμονα οικειότητα, φοβάμαι μήπως όσα πω

περιπέσουν σε έναν κάπως οικογενειακό τόνο, ατημέλητον, καθισμένον χαλαρά γύρω από την προχειρότητα. Με φοβίζει, ίσως και με καθησυχάζει μαζί, η πεποίθησή μου ότι η μνήμη είναι το δεύτερο εγώ μας.

Το ότι επιμένω να μιλώ για τη νοσταλγία δεν μοιάζει σαν να έχω βγει από το θέμα, που είναι η επέτειος. [...]

Τι είναι η επέτειος; Την προς αυτήν ευσέβεια μάς την εμφυσά το περιβάλλον, το παράδειγμα, ή είναι ένστικτο ριζωμένο βαθιά στο φόβο μας ότι θα εκδιωχθούμε από τον παράδεισο της μνήμης; [...]

Για να επανέλθω στα γήινα, η επέτειος είναι και μια μέρα άκρως κοινωνική. Πάει παντού. Και σε χαρές, και σε απώλειες. Διότι έχουν και οι απώλειες κάθε τόσο τα γενέθλιά τους – αυτές κι αν δεν θέλουν να ξεχαστούν...

Και βεβαίως η επέτειος διαπνέεται και από βαθύ πατριωτισμό. Τιμά τους ήρωες, συντονίζει τον ηρωισμό με το βηματισμό της σημαίας, παρελαύνουν οι Θερμοπύλες, δάφνινο στεφάνι στον άγνωστο στρατιώτη και, σιωπηρά, στον κάθε αγνοούμενο.

Για να δώσω και την πιο εγκόσμια μορφή στην επέτειο, ας πω ότι είναι ένα δωρεάν μεταφορικό μέσον με το οποίο μεταφέρεται το πολυπληθές παρελθόν εδώ στο παρόν.

Και ιδού, επιστρέφουν οι γονείς μας, έρχονται κι άλλοι είδους αγάπες, άλλες συνοδευόμενες από το αίσθημα, άλλες ασυνόδευτες [...] – ιδού η νύφη ακόμα ερωτευμένη με το νυφικό της, γενέθλια, χρονιαρικά πια τα παιδιά σου, γενέθλια γενέθλια γενέθλια, κοντά η ενηλικίωση, και ακόμα τα κρατάει αγκαλιά και τα θηλάζει εκείνη η παλιά φωτογραφία σου.[...]

* απολωλώς: χαμένος

[Ομιλία της Κυκίης Δημουλά, από το βιβλίο *Εκλήθην ομιλήτρια*, Ίκαρος, 2022, σσ. 156, 158, 159].

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Προεισαγωγικά θα σας πω την ιστορία του ταγαριού*. Το βρήκα καταχωνιασμένο σε μια παλιά κασέλα. Κι αυτή από το χωριό. Όταν το έδειξα της μαμάς μου γέλασε. Στα φοιτητικά της χρόνια το χρησιμοποιούσε ως τσάντα. Ήταν άβολο γι' αυτήν τη δουλειά αλλά ήταν τότε της μόδας. Εξέφραζε οικολογικές ανησυχίες επίσης. Μου λέει να το πας της γιαγιάς σου. Ήθελε προφανώς να το ξεφορτωθεί. Δεν ξέρω τι μπορεί να της θύμιζε.

Η γιαγιά μου επιμένει να ζει στο χωριό. Στο σπίτι της έχει θερμοσίφωνα και τηλεόραση. Την επισκέφτηκα στις διακοπές του Πάσχα. Έχω το όνομά της και είμαι η αδυναμία της. Της έδειξα το ταγάρι και συγκινήθηκε. Το είχε φτιάξει η δική της μαμά στον αργαλειό. Ήταν μέρος της προίκας της. «Πράγματα για μια ζωή» σχολίασε. Φυσικά έκανε λάθος στο μέτρημα. Ήδη το ταγάρι είχε χρησιμοποιηθεί από τρεις γενιές. Ήταν βαμμένο με φυτικές βαφές και είχε ωραία λαμπερά σχέδια. Μου διηγήθηκε τα νυχτέρια** που έκαναν τότε υφαίνοντας στον αργαλειό με το φως του λυχναριού. Η μαμά της. Τα έλεγε αυτά με νοσταλγία. Η γιαγιά.

Εν τω μεταξύ η ώρα πλησίαζε εννιά και αντανakλαστικά είχε ανοίξει την τηλεόραση για τις ειδήσεις.

Της λέω γιαγιά γιατί δεν έρχεσαι να μείνεις μαζί μας στην Αθήνα.

– Γιατί τι θα έχω παραπάνω εκεί;

* ταγάρι: είδος τσάντας

** νυχτέρια: εργασία κατά τη διάρκεια της νύχτας

[Θανάσης Βαλτινός, *Επείγουσα ανάγκη ελέου. Διηγήματα*, Εστία, Αθήνα 2016, σσ. 41, 42].

Θέμα Α

A1. Να αποδώσετε συνοπτικά τους λόγους (παράγραφοι 2-4) για τους οποίους, σύμφωνα με τον συγγραφέα του **Κειμένου 1**, είναι σημαντικό να μαθαίνουμε ιστορία (70-80 λέξεις).

Μονάδες 15

Θέμα Β

B1. Με βάση τα **Κείμενα 1** και **2** να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω περιόδους λόγου ως σωστές ή λανθασμένες, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε περίοδο, τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** (δεν χρειάζεται να αναφέρετε συγκεκριμένο χωρίο κειμένου).

- α.** Το παρελθόν δεν επηρεάζει τις στάσεις και τις αντιλήψεις μας (**Κείμενο 1**).
- β.** Μαθαίνουμε ιστορία για να κατανοήσουμε αποκλειστικά το παρελθόν (**Κείμενο 1**).
- γ.** Η γνώση της ιστορίας βοηθά να γνωρίσουμε τους εαυτούς μας και τον πολιτισμό μας (**Κείμενο 1**).
- δ.** Η επέτειος σχετίζεται και με ευχάριστα και με δυσάρεστα γεγονότα της ζωής (**Κείμενο 2**).
- ε.** Μέσω των επετείων το παρελθόν συνδέεται με το παρόν (**Κείμενο 2**).

Μονάδες 10

B2. α. Ποια μορφή έχει ο τίτλος του **Κειμένου 1** (μονάδες 4) και ποιος είναι ο επικοινωνιακός του ρόλος; (μονάδες 6)

β. Ποιο υφολογικό αποτέλεσμα έχει η παρεμβολή του ευθέος λόγου στο τέλος της πρώτης παραγράφου: «Γιατί, κύριε, να πρέπει . . . μέλλον»; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

3. Πρόθεση της Κικής Δημουλά στο απόσπασμα «Για να επανέλθω . . . φωτογραφία σου» είναι να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη σχετικά με το ρόλο που διαδραματίζει η επέτειος στη διατήρηση της μνήμης. Να αναφέρετε τρεις (3) διαφορετικές γλωσσικές επιλογές με τις οποίες επιτυγχάνει το στόχο της, παραθέτοντας τα αντίστοιχα χωρία (μονάδες 6) και να εξηγήσετε τη λειτουργία καθεμιάς από αυτές στο κείμενο. (μονάδες 9)

Μονάδες 15

Θέμα Γ

Γ1. Τι αντιπροσωπεύει το ταγάρι για την οικογένεια της αφηγήτριας; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με τρεις (3) κειμενικούς δείκτες. Εσείς, αν ήσασταν στη θέση της αφηγήτριας, θα κρατούσατε το ταγάρι ή όχι και γιατί; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Θέμα Δ

Δ1. «Αξίζει να μαθαίνουμε για αυτούς τους νεκρούς. Αξίζει να γνωρίζουμε τι έκαναν, πώς σκέφτονταν, πώς ζούσαν». Με αφορμή τη διαπίστωση του συγγραφέα και αξιοποιώντας δημιουργικά τα **Κείμενα 1** και **2**:

α) να εκφράσετε την άποψή σας για την αξία της ιστορικής γνώσης και

β) να αναφέρετε βιωματικούς τρόπους που μπορούν να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον σας για το ιστορικό παρελθόν. Το κείμενό σας να έχει τη μορφή άρθρου που θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σας. (350-400 λέξεις)

Μονάδες 30

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Σύμφωνα με τον συγγραφέα η εκμάθηση της ιστορίας είναι σημαντική για πολλούς λόγους. Αρχικά οι σύγχρονοι άνθρωποι σκέφτονται και λειτουργούν με βάση τον τρόπο δράσης των προγόνων. Η γνώση του ιστορικού παρελθόντος κρίνεται απαραίτητη για την κατανόηση του παρόντος, του εθνικού πολιτισμού και για την αποφυγή επανάληψης των σφαλμάτων των προγενέστερων. Συνεπώς, η εκμάθηση της ιστορίας είναι απαραίτητη όχι μόνο για τη γνώση του παρελθόντος αλλά - κυρίως - για την κατάκτηση της αυτογνωσίας και τη μελλοντική στοχοθεσία.

B1.

A) ΛΑΘΟΣ

B) ΛΑΘΟΣ

Γ) ΣΩΣΤΟ

Δ) ΣΩΣΤΟ

E) ΣΩΣΤΟ

B2.α) Πρόκειται για έναν σύντομο, κυριολεκτικό, ερωτηματικό τίτλο, με ρήμα σε α΄ πληθυντικό πρόσωπο, τονίζοντας τη συλλογικότητα του θέματος. Ο επικοινωνιακός του ρόλος αφορά στην αφύπνιση και στον προβληματισμό του αναγνώστη για την ανάγκη εκμάθησης της ιστορίας. Άλλωστε στο κείμενο αναφέρεται ξεκάθαρα η αξία της ιστορικής γνώσης που είναι και η απάντηση του ερωτήματος του τίτλου.

β) Ο ευθύς λόγος, στο τέλος της πρώτης παραγράφου, προσδίδει στο ύφος του κειμένου ζωντάνια και αμεσότητα, καθώς παρουσιάζει ξεκάθαρα τις απόψεις των φοιτητών. Παράλληλα, δημιουργεί κλίμα οικειότητας με τον αναγνώστη και τον βοηθεί να βιώσει άμεσα τις απόψεις που μεταφέρονται. Σπάει τη μονοτονία του λόγου, με αποτέλεσμα να ελκύεται το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

B3. Η Κική Δημουλά, προκειμένου να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη για τον ρόλο που διαδραματίζει η επέτειος στη διατήρηση της μνήμης, μετέρχεται **α΄ ενικό πρόσωπο** («για να επανέλθω», «για να δώσω») εκφράζοντας την προσωπική της άποψη με εξομολογητικό τόνο. Ταυτόχρονα, αξιοποιεί **το σχήμα λόγου της προσωποποίησης** («τα κρατάει αγκαλιά και τα θηλάζει η παλιά σου φωτογραφία») προσδίδοντας παραστατικότητα στον λόγο της και, μέσω της εικόνας που δημιουργεί, βοηθεί τον αναγνώστη να κατανοήσει το μήνυμά της. Τέλος, τα **αποσιωπητικά** («δεν θέλουν να ξεχαστούν ...») προσδίδουν δραματικότητα στον λόγο, αποτελώντας και σχόλιο της συγγραφέα.

Γ1.

Στο κείμενο «Οικογενειακή ιστορία» το ταγάρι αντιπροσωπεύει το παρελθόν και την παράδοση της οικογένειας της αφηγήτριας. Η αφήγηση της εγγονής, που ανακαλύπτει το ταγάρι «καταχωνιασμένο σε μία παλιά κασέλα», υποδηλώνει πως εκεί ανήκει, κατά τη γνώμη της, το παρελθόν, ξεχασμένο και κλεισμένο ερμητικά. Αντίθετα, με τον πλάγιο λόγο «μου λέει να το πας στη γιαγιά σου» προϊδεάζεται ο αναγνώστης για τον διαφορετικό συμβολισμό του ταγαριού για τη γιαγιά. Πράγματι, εκείνη, που «επιμένει να ζει στο χωριό», «συγκινήθηκε». Το ταγάρι είναι το παρελθόν της, ολόκληρη η ζωή της,

γι' αυτό άλλωστε περιγράφει στην εγγονή της με τόση λεπτομέρεια τη διαδικασία ύφανσης και την αξία του.

Αν ήμουν εγώ στη θέση της αφηγήτριας, θα κρατούσα το ταγάρι ως κειμήλιο. Ένα αντικείμενο, όπως αυτό, συμβολίζει, για εμένα, το παρελθόν και την ιστορία του τόπου μου, καθώς και τον συναισθηματικό δεσμό με τους προγόνους μου. Δεν είναι απλώς ένα είδος τσάντας, συμπυκνώνει τον κόπο, την αγάπη και την καλαισθησία μιας ολόκληρης γενιάς, που το δημιούργησε, όχι μόνο για να εξυπηρετήσει πρακτικούς σκοπούς, αλλά και για να κληροδοτήσει στα παιδιά και τα εγγόνια της τη βαθύτερη ουσία μιας εποχής. Το ταγάρι, λοιπόν, θα είχε περίοπτη θέση στο σπίτι μου και θα φρόντιζα να ενημερώσω, μελλοντικά, για την ιστορία του και τα δικά μου παιδιά.

Δ1. « Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΑΣ... Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΜΑΣ»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ :

Στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης και του κινδύνου της πολιτιστικής αλλοτρίωσης κρίνεται, περισσότερο από ποτέ, επιτακτική η ανάγκη σύνδεσης με το παρελθόν. Για να επιτευχθεί η σύνδεση αυτή χρειάζεται όλοι μας να προσεγγίσουμε βιωματικά την ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά μας.

ΚΥΡΙΩΣ ΘΕΜΑ :

A. Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

- Διατήρηση εθνικής ταυτότητας και ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του λαού.
- Πολύτιμη εμπειρία και έμπνευση για νέα δημιουργία .
- Αποφυγή επανάληψης σφαλμάτων του παρελθόντος.
- Συναίσθηση πολιτιστικής, ιστορικής ευθύνης και συνέχειας.
- Αποφυγή προγονοπληξίας και προοδοπληξίας.
- Θωράκιση ενάντια στη διαβρωτική επιρροή της παγκοσμιοποίησης.

B. ΒΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ :

- Επισκέψεις σε τόπους ιστορικού ενδιαφέροντος , μνημεία και μουσεία.
- Βιωματική διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας στο σχολείο, τόσο μέσω της δια ζώσης επαφής όσο και του κυβερνοχώρου.
- Συμμετοχή σε πολιτισμικούς και πολιτιστικούς συλλόγους (παραδοσιακοί χοροί, χορωδίες, θεατρικές παραστάσεις).
- Μελέτη λογοτεχνικών και ιστορικών βιβλίων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κατά τον Carl Sandburg: «όταν ένα έθνος βρίσκεται σε πτώση, όταν μία κοινωνία καταρρέει, μία παράμετρος μπορεί να βρεθεί πάντα : έχουν ξεχάσει από πού έρχονται. Έχουν χάσει επαφή με αυτό που τους ένωσε στην αρχή». Είναι, λοιπόν, ιερό χρέος μας η γνώση του ιστορικού παρελθόντος, ώστε να εξασφαλιστεί η συνέχεια της ύπαρξής μας.

Ο/Η αρθρογράφος

ΚΡΙΤΙΚΗ

Τα φετινά θέματα των εξετάσεων δεν έκρυβαν καμία έκπληξη για τους εξεταζόμενους. Η θεματική ενότητα της «Παράδοσης» ανήκει στις Έννοιες της Γ΄ Λυκείου. Οι ασκήσεις που αφορούν στην Τεχνική χαρακτηρίζονται, επίσης, αναμενόμενες με την άσκηση της «ευαισθητοποίησης» να ζητείται για τρίτη συνεχή χρονιά. Το λογοτεχνικό κείμενο, πεζό για πρώτη φορά, είναι απλό στο νόημα και παρά το γεγονός ότι περιλαμβάνει λεξιλόγιο ανοίκειο για έναν μαθητή, δε δημιουργεί προβλήματα στην κατανόησή του. Τέλος, το θέμα της Έκθεσης σε δύο διακριτά ζητούμενα, είναι ξεκάθαρο. Έμφαση πρέπει να δοθεί στον βιωματικό χαρακτήρα του β΄ ζητουμένου, εφόσον ο υποψήφιος καλείται όχι απλώς να αναφερθεί στην αξία της ιστορικής γνώσης αλλά και να προτείνει πρακτικούς τρόπους μέσω των οποίων ο ίδιος θα προσεγγίσει το ιστορικό παρελθόν.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΓΙΑΛΕΡΝΙΟΥ Κ. - ΚΑΛΟΧΕΡΗΣ Μ. – ΛΑΓΟΥΔΑΚΟΣ Π. - ΛΑΔΙΚΟΥ Β.- ΤΟΛΙΑ Π.

ΜΗΝΑ Δ. - ΠΥΛΑΡΙΝΟΥ Μ.